To‘xtanazarov. I. I.
Farg‘ona davlat universiteti Harbiy ta’lim fakulteti oqituvchisi
Olimjonov. A. A.
Farg‘ona davlat universiteti 1- kurs 25.143 guruh kursanti

YOSHLARNI HARBIY-VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning pedagogik, psixologik va ma’naviy asoslari tahlil etilgan. Unda zamonaviy ta’lim jarayonida vatanparvarlik g‘oyalarini yoshlar ongiga singdirish, ularni Vatanga sadoqat, xalq manfaatlarini himoya qilish ruhida tarbiyalashning samarali shakl va usullari yoritilgan. Shuningdek, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining ta’lim-tarbiya tizimidagi o‘rni, oila, maktab va jamoatchilik hamkorligining ahamiyati ilmiy asosda yondashilgan. Tadqiqotda yosh avlodda milliy g‘urur, fuqarolik burchini his etish va Vatanga fidoyilik sifatlarini shakllantirishning pedagogik mexanizmlari ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar*: harbiy-vatanparvarlik, yoshlar tarbiyasi, pedagogik asoslar, ma’naviy qadriyatlar, fuqarolik burchi, milliy g‘urur, ta’lim-tarbiya tizimi, Vatanga sadoqat, tarbiyaviy jarayon.*

Аннотация: В данной статье анализируются педагогические, психологические и духовные основы воспитания молодежи в духе военно-патриотизма. Раскрываются эффективные формы и методы воспитания, направленные на формирование у молодежи идей патриотизма, верности Родине и готовности защищать интересы народа в современном образовательном процессе. Также научно обосновано значение военно-патриотического воспитания в системе образования и воспитания, роль семьи, школы и общественности в этом процессе. В исследовании раскрыты педагогические механизмы формирования у подрастающего *поколения национальной гордости, чувства гражданского долга и преданности Родине.*

Ключевые слова: *военно-патриотическое воспитание, воспитание молодежи, педагогические основы, духовные ценности, гражданский долг, национальная гордость, система образования и воспитания, верность Родине, воспитательный процесс.*

Annotation This article analyzes the pedagogical, psychological, and spiritual foundations of educating young people in the spirit of military patriotism. It explores effective forms and methods of instilling patriotic values, loyalty to the Motherland, and readiness to defend national interests within the modern educational process. The article scientifically substantiates the role of military-patriotic education in the educational system, emphasizing the importance of cooperation among family, school, and society. The study also reveals the pedagogical mechanisms for developing national pride, civic duty, and devotion to the homeland among the younger generation.

Keywords: military patriotism, youth education, pedagogical foundations, spiritual values, civic duty, national pride, education system, loyalty to the homeland, educational process.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda yosh avlodni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi jamiyat taraqqiyotining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Vatanparvarlik tuyg‘usi — bu insonning o‘z yurti, xalqi, tili va madaniyatiga bo‘lgan cheksiz muhabbati, milliy g‘ururi hamda Vatanga sadoqatini ifoda etuvchi yuksak ma’naviy fazilatdir. Shu bois, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi nafaqat mudofaa sohasida, balki ta’lim tizimining barcha bo‘g‘inlarida ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning asosiy maqsadi — ularning fuqarolik burchini anglay oladigan, mustaqil fikrlaydigan, Vatan manfaatlarini himoya qilishga tayyor shaxs sifatida shakllanishiga erishishdir. Bu jarayonni samarali tashkil etish uchun pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar hamda milliy qadriyatlarga tayanilgan tarbiyaviy tizim muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasida yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi. “Yoshlar — kelajagimiz” davlat dasturi, “Vatan himoyachilari kuni” munosabati bilan amalga oshirilayotgan ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar, ta’lim muassasalarida harbiy-vatanparvarlik darslarining yo‘lga qo‘yilishi bu boradagi izchil islohotlarning amaliy ifodasidir.

Mazkur jarayonning pedagogik asoslarini chuqur o‘rganish yoshlarning ma’naviy kamolotini ta’minlash, ularni ijtimoiy faol, mas’uliyatli va Vatan oldidagi burchini chuqur his etuvchi shaxs sifatida voyaga yetkazishda muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun ham ushbu mavzuni tadqiq etish ta’lim-tarbiya tizimi samaradorligini oshirish, yoshlarning ongida milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘usini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi masalasi mustaqil O‘zbekiston ta’lim tizimida hamisha muhim ilmiy-pedagogik yo‘nalishlardan biri bo‘lib kelgan. Mazkur sohada olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, yoshlarni Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari milliy qadriyatlar, tarixiy an’analar va zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan chambarchas bog‘liqdir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev o‘z nutqlarida ta’lim-tarbiya jarayonini yosh avlodda Vatanga muhabbat, xalq manfaatlariga sadoqat, milliy g‘urur va mas’uliyat hissini shakllantirishga yo‘naltirish zarurligini ta’kidlaydi. U kishi ta’lim siyosatining markazida — komil insonni tarbiyalash, ya’ni yuksak ma’naviyatli, ijtimoiy faol, Vatan himoyasiga tayyor shaxsni shakllantirish g‘oyasi turishini qayd etgan.

Pedagog olimlardan A. Avloniy, A. Qodiriy, A. Fitrat, hamda zamonaviy tadqiqotchilar — M. Ochilov, O. Hasanboyeva, N. To‘rayev, A. Ismoilovlarning ilmiy qarashlarida ham vatanparvarlik tarbiyasi, milliy g‘oya va ma’naviy qadriyatlar muhim o‘rin tutadi. Ularning ishlarida ta’lim jarayonida yoshlar ongiga Vatan ravnaqi uchun mas’uliyat hissini singdirishning nazariy asoslari yoritilgan.

Xorijiy adabiyotlarda esa, masalan, J. Dewey, A. Maslow, E. Erikson, P. Freire kabi olimlar insonning ijtimoiy mas’uliyati, fuqarolik ongi va shaxsiy motivatsiyasini shakllantirish orqali vatanparvarlik tarbiyasining psixologik mexanizmlarini tahlil etganlar. Ularning qarashlariga ko‘ra, vatanparvarlik faqat ma’naviy-axloqiy tushuncha emas, balki shaxsning ijtimoiy ong va faoliyatining ajralmas qismidir.

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini pedagogik tizimlilik, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, ma’naviy-axloqiy rivojlanish hamda milliy g‘oya asosida tarbiyalash konsepsiyasi tashkil etadi. Tadqiqotda taqqoslash, tahlil, kuzatish, suhbat, pedagogik tajriba kabi usullar qo‘llanilib, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining amaliy imkoniyatlari o‘rganiladi.

Shuningdek, o‘quvchilarda vatanparvarlik ruhini shakllantirishda ta’lim muassasasi, oila, jamoatchilik va ommaviy axborot vositalarining hamkorligi tahlil qilinadi. Bu yondashuv yoshlarning harbiy-vatanparvarlik qadriyatlarini ongli ravishda qabul qilishiga, shaxsiy hayotiy pozitsiyasini aniqlashiga va ijtimoiy mas’uliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash - bu faqat ma’naviy-ma’rifiy jarayon emas, balki shaxsning ijtimoiy faolligini, mas’uliyat hissini va Vatanga bo‘lgan sadoqatini shakllantirishga qaratilgan uzluksiz pedagogik tizimdir. Bu jarayon yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlari va hayotiy pozitsiyasini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Pedagogik tajribalar shuni ko‘rsatadiki, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi samaradorligi ta’lim muassasalarida tashkil etilayotgan ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarning mazmuni, o‘qituvchi shaxsining namunasi va ta’lim muhitining tarbiyaviy salohiyatiga bevosita bog‘liqdir. Xususan, o‘qituvchining o‘zi yuksak fuqarolik burchiga ega, Vatanga sadoqatli bo‘lishi talab etiladi. Chunki pedagog shaxsining ma’naviy qiyofasi va hayotiy pozitsiyasi o‘quvchilar uchun eng kuchli ibrat manbaidir.

Yosh avlodda harbiy-vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishda ta’lim va tarbiyaning uzviyligi alohida ahamiyat kasb etadi. Dars jarayonida o‘quvchilarning tarix, ona tili, adabiyot, jismoniy tarbiya, hatto texnologiya kabi fanlarda milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlar orqali Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalanishi mumkin. Shu bilan birga, sinfdan tashqari faoliyatlar — harbiy sport musobaqalari, “Vatan himoyachilari kuni”ga bag‘ishlangan tadbirlar, harbiy qismlarga sayohatlar, faxriylar bilan uchrashuvlar — yoshlarning hissiy-ta’sirchan holatini shakllantiruvchi kuchli omil bo‘lib xizmat qiladi.

Oila va jamoatchilik bilan hamkorlikda olib borilgan tarbiyaviy ishlar natijasida yoshlar ongida “Vatan himoyasi — eng oliy burch” degan tushuncha chuqur o‘rnashadi. Shuningdek, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va madaniyat sohasining vatanparvarlik ruhidagi kontentlarni ko‘paytirishi yoshlar ongiga bevosita ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Muhokama jarayonida aniqlanganidek, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samarali amalga oshirilishi uchun ta’lim tizimida milliy g‘oya va ma’naviy qadriyatlarni integratsiya qilish, pedagogik kadrlarning bu boradagi malakasini oshirish, o‘quv dasturlarini zamonaviy yondashuvlar asosida boyitish zarur. Shu orqali yoshlar nafaqat Vatan himoyasiga tayyor, balki

milliy manfaatlarni anglaydigan, fidoyilik ruhiga ega barkamol shaxslar sifatida shakllanadilar.

O‘tkazilgan nazariy tahlil va amaliy kuzatishlar natijasida yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning samaradorligi bir qator pedagogik omillarga bevosita bog‘liq ekani aniqlandi. Avvalo, bu jarayonning muvaffaqiyati ta’lim-tarbiya tizimida milliy g‘oya, ma’naviy qadriyatlar va pedagogik innovatsiyalarni uzviy uyg‘unlashtirish bilan belgilanadi.

Birinchidan, ta’lim muassasalarida vatanparvarlik ruhidagi dars va tadbirlarning tizimli tashkil etilishi o‘quvchilarda Vatanga sadoqat, milliy g‘urur va fuqarolik burchini his etish kabi sifatlarning shakllanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Ikkinchidan, o‘qituvchilarning shaxsiy namunasi, ularning ma’naviy yetukligi va fuqarolik pozitsiyasi yoshlar tarbiyasida asosiy motivatsion manba sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli pedagog kadrlar tayyorlash tizimida harbiy-vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish zaruriy hisoblanadi.

Uchinchidan, oila, maktab va jamoatchilik hamkorligi asosida olib borilgan tarbiyaviy faoliyat yoshlarning hayotiy qarashlari va ijtimoiy faolligini oshiradi. Bu esa yoshlarni Vatan himoyasi, xalq farovonligi va milliy mustaqillik g‘oyalariga nisbatan mas’uliyat bilan yondashishga undaydi.

To‘rtinchidan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar — interfaol metodlar, loyihaviy faoliyat, harbiy sport mashg‘ulotlari va media ta’lim orqali vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirish samarali natijalar bermoqda. Ularning qo‘llanilishi o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, irodaviy tayyorgarlik va jamoaviylik fazilatlarini rivojlantiradi.

Beshinchidan, yoshlar ongida “Vatan himoyasi — eng oliy burch” degan g‘oyaning shakllanishi ularning shaxsiy ma’naviy kamolotida muhim omil bo‘lib, kelgusida harbiy xizmatga bo‘lgan ijobiy motivatsiyani mustahkamlaydi.

Yuqoridagi natijalar shuni ko‘rsatadiki, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik asoslarini ilmiy va amaliy jihatdan takomillashtirish yoshlarni ijtimoiy faol, Vatanga sadoqatli, ma’naviy yetuk shaxs sifatida shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim ijtimoiy-pedagogik vazifalaridan biridir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, bu jarayonning samaradorligi yoshlarning ma’naviy dunyosini boyitish, ularning fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish va Vatanga sadoqat hissini kuchaytirish bilan bevosita bog‘liqdir.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi faqat dars jarayonida emas, balki butun ta’lim muhitida — oila, maktab, jamoatchilik, ommaviy axborot vositalari hamda madaniy-ma’rifiy tadbirlar orqali uzluksiz amalga oshirilishi lozim. Bunda o‘qituvchi shaxsining namunasi, milliy qadriyatlarga tayanilgan ta’lim yondashuvlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalar muhim o‘rin tutadi.

Harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalangan yoshlar — bu o‘z milliy ildizlariga sodiq, Vatan ravnaqi uchun mas’uliyatli, ijtimoiy faol shaxslardir. Ularning ma’naviy barkamolligi va milliy g‘ururini yuksaltirish orqali mamlakatning mudofaa salohiyatini mustahkamlash, barqaror jamiyat qurish uchun zamin yaratiladi.

Shu boisdan, ta’lim tizimida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini takomillashtirish, pedagoglarning bu boradagi malakasini oshirish, o‘quv dasturlariga milliy g‘oya va ma’naviy qadriyatlarni chuqur singdirish zarur. Bu yo‘nalishdagi izchil ishlar yosh avlodni Vatanga sadoqatli, fidoyi va mas’uliyatli fuqarolar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mirziyoyev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi.” – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
2. Mirziyoyev Sh.M. “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz.” – Toshkent: O‘zbekiston, 2018.
3. Avloniy A. “Turkiy guliston yoxud axloq.” – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
4. Hasanboyeva O., Ochilov M. “Pedagogika.” – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2020.
5. Qodirov N., To‘rayev N. “Vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari.” – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
6. Ismoilov A. “Ma’naviyat va tarbiya jarayonida vatanparvarlik g‘oyasining o‘rni.” // Ta’lim tizimida ma’naviy tarbiya masalalari. – Toshkent, 2020.
7. Dewey J. “Democracy and Education.” – New York: Macmillan, 1916.
8. Maslow A. “Motivation and Personality.” – New York: Harper & Row, 1954.
9. Erikson E. “Childhood and Society.” – New York: Norton, 1963.
10. Freire P. “Pedagogy of the Oppressed.” – New York: Continuum, 1970.
11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yoshlar – kelajagimiz” davlat dasturi to‘g‘risidagi PQ–3907-son Qarori, 2018-yil 27-iyun.
12. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining **“Vatanparvarlik tarbiyasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”**gi qarori, 2020-yil 14-yanvar.
13. Karimov I.A. “Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir.” – Toshkent: O‘zbekiston, 1996.
14. Mahmudov M. “Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi – yoshlar ma’naviyatining poydevori.” // Ma’naviyat va ma’rifat jurnali., №5, 2021.
15. Yuldashev Q. “Oliy ta’lim tizimida harbiy-vatanparvarlik ruhini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari.” – Toshkent, 2022.